

Г. В. Ортіна,
докторант, Академія фінансового управління Міністерства фінансів України

ФОРМУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

G. Ortina,
doctoral student Academy of Financial Management, Ministry of Finance of Ukraine

FORMATION OF BALANCED STRATEGY REAL ECONOMY BASED ON INNOVATION DEVELOPMENT MODEL

Обґрунтовано положення щодо забезпечення збалансованої стратегії розвитку реального сектору економіки на основі інноваційної моделі економічного зростання. Визначено її основні цілі, що враховують: синергію ринкового механізму ринку і державного регулювання, необхідність інституційних інновацій на основі стимулювання процесів взаємодії суб'єктів господарювання.

The statement as to ensure the sustainable development strategy of the real economy based on innovation model of economic growth. Defined its main objectives, taking into account: the synergy of market mechanisms and state regulation of the market, the need for institutional innovation based on stimulating the processes of interaction entities.

*Ключові слова: інновації, промисловість, реальний сектор, ринковий механізм, синергія, стратегія.
Key words: innovation, industry, real sector, the market mechanism, synergy, strategy.*

ВСТУП

Реальний сектор є основою економічного потенціалу країни. Лише конкурентоспроможність реального сектору економіки здатна забезпечити конкурентні переваги країни в цілому. Тому державні стратегічні документи, що розробляються, і законодавчі акти, процедури регулювання та заходи державної підтримки мають підпорядковуватися досягненню конкурентоспроможності реального сектора економіки. Головною метою структурних змін має бути підвищення технологічного укладу промислового виробництва для створення в країні більшої частки доданої вартості промислової продукції.

Проблеми формування та реалізації державної стратегії розвитку реального сектору економіки в на-

квій літературі опрацьовано досить широко, зокрема у працях О. Алімова, О. Амоші, З. Варналія, В. Геєця, М. Долішнього, А. Никифорова, М. Чумаченка та ін. Теоретичні засади та практичні рекомендації щодо удосконалення системи управління розвитком реального сектору економіки розроблені такими зарубіжними вченими, як І. Ансофф, В. Александров, П. Друкер, М. Кондратьєв, І. Родіонова, Ф. Котлер, Р. Коулз.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Щодо формування державної стратегії розвитку реального сектору економіки, то прийнято виділяти такі основні моделі відповідної державної політики [3]: експортноорієнтована модель; модель імпортозаміщення; інноваційна модель. Першу і другу моделі нами було

проаналізовано в іншій роботі. Тому більш детально зупинемося на останній з наведених моделей.

У основі інноваційної моделі лежить процес економічного розвитку країни як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що спирається на новітні тенденції технологічного і суспільного розвитку з використанням високотехнологічного і капіталомісткого виробництва.

Недоліками інноваційної моделі можна вважати необхідність витрачання величезних грошових коштів на розвиток інноваційної інфраструктури і оновлення виробничого апарату промисловості, неминуче високу роль держави в економіці країни, що застосовує багато в чому не ринкові методи стимулювання інноваційного розвитку виробництва; необхідність великої кількості висококваліфікованих кадрів, а отже, виникає проблема їх ефективної підготовки і перепідготовки.

Успішні інноваційні моделі розвитку економіки застосовувалися в таких країнах, як Японія, Південна Корея. Проте, ці країни вельми малі і їм простіше регулювати і контролювати свої ринки на предмет реалізації інноваційної моделі. Звідси можна зробити висновок, що успішність проведення інноваційної політики багато в чому залежатиме від поведінки регіональних властей, оскільки на державному рівні в Україні немає можливості охопити всю територію країни з метою ефективного регулювання інноваційних процесів і інноваційної діяльності. В зв'язку з цим державна влада повинна узяти на себе розробку і впровадження ефективних механізмів, які б стимулювали на регіональному рівні інноваційну активність і спонукали місцеві власті до проведення інноваційної моделі. Окрім того, враховуючи величезну капіталоемність даного процесу, розумним представляється проведення селективної промислової політики на основі інноваційного розвитку за окремими конкурентоспроможними галузями, що сприятиме, по-перше, швидкому розвитку цих галузей і закріпленню їх конкурентних переваг на світовому ринку, а, по-друге, позбавить від витратного і малоефективного процесу розвитку тих галузей, які не можуть на даний момент конкурувати з ідентичними галузями інших країн у рамках міжнародного розподілу праці.

В Україні можливостей зростання навіть більше, ніж у східноєвропейських країнах. Світовий досвід свідчить, що підвищення темпів зростання можна добитися і на основі поглиблення диспропорцій в економіці — прискореного розвитку одних секторів за рахунок інших. Найяскравіший приклад — радянська індустріалізація, проведена за рахунок сільськогосподарства. Її довгострокові наслідки добре відомі. Але така політика особливо неприйнятна у разі, коли йдеться про стійке зростання на основі приватної ініціативи. Ринкова економіка, будучи інструментом підтримки рівноваги, здатна ефективно функціонувати при умові, що воно не порушується штучно.

Резерви зростання української промисловості, що забезпечувалися слабкою національною валютою і низькими в порівнянні з світовими внутрішніми цінами на окремі види ресурсів (сировина, послуги транспорту

і енергетики, робоча сила), виявилися фактично вичерпаними.

Далі економічний підйом повинні забезпечувати нові чинники, пов'язані з інтеграцією української економіки в світову. У найближчій перспективі головною задачею української промисловості буде вихід на світовий ринок.

Промисловість України, раніше зібрана в технологічно єдиний комплекс, по дорозі в глобальний ринок розтягнулася в довгу низку підприємств, що вирішують часом незіставні виробничо-технологічні, торгово-збутові і фінансово-управлінські задачі.

Внутрішньо розшарувалися і старі територіально-виробничі комплекси. Проте глобалізація заклала основні тренди трансформації української промисловості.

По-перше, це освоєння нових форматів торгівлі (інтернет-торгівля, каталожна торгівля, франшиза). Все це зажадає розвитку промдизайна, брендингу, якісної зміни інформаційного середовища на ринку.

По-друге, досягнення українським бізнесом розмірів, подібних глобальному ринку. Вирішуючи дану задачу, українські промислові підприємства не обов'язково повинні будуть влитися в різного роду холдинги, вертикально інтегровані компанії. Вони можуть консолідуватися на основі мережевого принципу як свого роду метакорпорації постачальників і субпідрядників, а також конкурентів усередині однорідних бізнес-груп.

По-третє, забезпечення швидкого технологічного зростання виробництва, що дозволяє українським підприємствам конкурувати з виробниками всього світу. Поки технологічне зростання досягається в основному за рахунок імпорту технологій. Проте в умовах вирівнювання інших чинників господарювання (вартості сировини, робочої сили, податкового навантаження, посилення національної валюти) це не дає вирішальних конкурентних переваг виробнику. Рано чи пізно українська промисловість повинна перейти до інноваційного розвитку.

Таким чином, у даний час пріоритетною є концепція інноваційної моделі промислової політики. Ця модель відповідає сучасним траєкторіям розвитку української економіки, які формуються на основі вертикальних і горизонтальних бізнес-структур, стратегічних альянсів і різного роду холдингів. Все це відповідає теорії просування бізнесу в умовах глобалізації на світовому ринку.

Крім того, для досягнення стійкого економічного зростання необхідно забезпечити збалансовану реалізацію конкурентної і промислової політики. Основні цілі в цьому контексті промислової політики полягають у наступному: синергія ринку і держави — вимагається виробити таку програму реформ, яка сприяла б одночасному формуванню і ринкових, і державних інститутів; ефективне використання знань — найважливіший чинник переходу до ринку. Інституційні зміни вимагають часу. Якщо правильно використовувати знання, можна добитися значного прискорення темпів змін. Створення нових знань стоїть дуже дорого, тоді як їх копіювання і розповсюдження обходяться набагато дешевше. Саме знання, а не вкладення в основний капітал і вже

тим більше не природні ресурси могли б привести в дію і підтримувати стійкі темпи зростання економіки; необхідність інституційних інновацій — стимулювання процесів взаємодії господарюючих суб'єктів. Щоб примусити знання працювати, перетворювати їх у продукти, що мають ринкову вартість, потрібно утилізувати їх в зміні в поведінці, будь то поведінка окремої особи, організації або суспільства в цілому.

Щоб розв'язати численні проблеми інноваційного зростання, середньострокова (3—5-річна) економічна стратегія уряду повинна будуватися виходячи з таких чотирьох принципів: збереження стійкої макроекономічної структури і ліберального торгового режиму; корінне поліпшення економічної ситуації, базою, що служить, для формування інноваційного клімату (дерегулювання); орієнтація на сприяння реформуванню економіки і полегшення доступу на ринки для всіх приватних агентів (горизонтальна промислова політика); управління (після ретельної оцінки) ходом реалізації галузевих ініціатив в сфері промислової політики (тих, які можуть спотворити відносні ціни, наприклад, стратегії прискореного формування промислових груп і конгломератів). Щоб реалізувати всі вказані принципи, необхідно не зіставлення, а взаємозв'язка промислової і конкурентної політики.

У сучасній економічній теорії виділяють дві базові концепції державної промислової політики [4]: промислова політика, заснована на методах адміністративної дії і прямого бюджетного субсидування галузей промисловості і окремих проектів; промислова політика з переважанням методів непрямого стимулювання виробництва товарів (робіт, послуг), конкурентоспроможних на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Перша модель у чистому вигляді основному застосовувалася на ранніх стадіях індустріального розвитку. Практика показала, що визначення точок зростання винятково державою, особливо на довгостроковій основі, може привести до порушення балансу в економічній системі. Це, у свою чергу, підриває базу реалізації поставлених задач.

Друга модель здатна добре функціонувати в державах, де склалася стійка суспільно-економічна система, відмінна раціональною поведінкою цивільних і ринкових інститутів і передбаченістю розвитку.

Очевидно, що сучасна соціально-економічна ситуація в Україні не дозволяє перейти виключно до другої моделі. Відповідно, при розробці і реалізації української державної промислової політики доцільно використовувати як прямі, так і непрямі методи державного регулювання. У цьому варіанті держава відмовляється від регулюючого втручання у конкретні господарські процеси, але активно займається перетворенням соціальних і ринкових інститутів з метою створення сприятливих умов підприємництва, формування конкурентоспроможної економіки, рішення основних соціальних задач. У таких умовах держава, не покладаючись тільки на автоматичну дію законів ринку, залишає за собою право визначати загальнонаціональні пріоритети для всіх учасників процесу промислового відтворення.

На сучасному етапі в умовах посилення інтеграційних відносин увага держави до проблем вітчизняної промисловості потрібна з ряду причин: значна частина

створеного в СРСР промислового потенціалу спочатку не орієнтована на ринок і не в змозі випускати конкурентоспроможну продукцію; довгий час державна підтримка традиційно зводилася до бюджетної підтримки важливих для економіки галузей (без перепрофілювання підприємств і орієнтації їх на ринок, без перепідготовки фахівців і підвищення якості менеджменту); у найближчій перспективі головною задачею промисловості має бути вихід на світовий ринок, що вимагає перегляду традиційних підходів до промислової політики.

Останніми роками вітчизняна економіка прискореними темпами втрачає свою конкурентоспроможність. Інтеграція в світову економіку може загострити проблеми, що позначилися. Тому основною задачею держави в даний момент є створення цілісної системи забезпечення розвитку наукоємного виробництва в Україні, переведення країни на інноваційну стратегію розвитку. Йдеться не про підтримку галузей або підгалузей за канонами планової економіки, а про підтримку окремих виробництв і технологій, здатних забезпечити технологічні прориви, значущі для світової економіки.

Тільки в цьому випадку можна добитися розширення частки українських підприємств на вітчизняних і світових ринках, що, у свою чергу, повинно стати основним джерелом підвищення рівня життя громадян.

Організація підтримки і стимулювання інвестиційного і інноваційного розвитку держави повинна мати системний характер і може дати відчутні результати за умови відповідного корегування державного управління в податковій, бюджетній і зовнішньоекономічній сферах.

Державна стратегія розвитку реального сектору економіки, розроблена з використанням системного підходу, на нашу думку, має включати наступні підсистеми: маркетингову, функції якої полягають у вивченні споживчого і інвестиційного попиту на різних ринках (як внутрішніх, так і зовнішніх) і подальшому формуванні маркетингової стратегії; інноваційну, у функції якої входить створення портфеля конкурентоспроможних інновацій на основі тих, що є, НДДКР і забезпечення їх прискореного упровадження в промислове виробництво; структурну, функції якої полягають у визначенні пріоритетів промислового розвитку і в створенні сприятливого фінансово-економічного і нормативно-правового режиму для трансферту інновацій у виробництво.

На сучасному етапі з врахуванням посилення інтеграційних відносин в Україні сформувався два провідних суб'єкти промислової політики: держава, ініціююча економічну реформу, і крупний бізнес (інтегровані бізнес-групи).

Очевидно, що в умовах фінансових труднощів, що переживаються вітчизняною економікою, а також в умовах відкриття економічних меж і неготовності українських товаровиробників конкурувати з могутніми зарубіжними компаніями діяльність держави у сфері промислової політики набуває особливої актуальності. У той же час, визнання крупного бізнесу як найважливіший суб'єкт підвищення конкурентоспроможності країни можна вважати необхідною основою державної промислової політики.

В Україні інтегровані підприємства стали економічними суб'єктами, здатними акумулювати необхідні для

інвестицій фінансові потоки. Вони здатні в умовах, що склалася, брати на себе технологічні і фінансові ризики нововведень, вирішуючи тим самим проблему комерціалізації технологій та їх впровадження. У міру розвитку крупних вітчизняних підприємств їх роль у модернізації країни зростатиме, оскільки саме в них концентруються ресурси загальнонаціонального розвитку: професійні кадри, управлінська компетенція, передові технології і фінансові ресурси [1].

Крім того, саме ці інтегровані підприємства реально включаються в конкурентну боротьбу на міжнародних ринках.

Тільки перехід до інноваційної економіки дозволить підвищити ефективність української промисловості та інтегруватися в світовий інформаційний і економічний простір як рівноправний партнер. Тут свою важливу роль повинен зіграти малий і середній інноваційний і виробничий бізнес, який при цілеспрямованій підтримці держави повинен стати повноправним суб'єктом формування і реалізації промислової політики.

Таким чином, представляється, що сучасна державна стратегія розвитку реального сектора економіки України в умовах розвитку інтеграційних відносин повинна базуватися на наступних положеннях: по-перше, розгляд промислової політики як найважливішої складової загальнонаціональної стратегії; по-друге, активна рівноправна участь у процесі розробки промислової політики держави, бізнесу, наукових і суспільних організацій; по-третє, перехід від галузевої промислової політики, що склалася, до політики державної підтримки конкурентоспроможних технологій і виробництв; по-четверте, вибір об'єктів промислової політики відповідно до загальносвітової тенденції зростання значення високотехнологічних галузей з високою доданою вартістю; по-п'яте, створення умов для переходу до наукоємної економіки, в якій знання та інформація є головними чинниками стійкого економічного зростання; по-шосте, посилення значення законодавчої і судової діяльності в проведенні промислової політики.

Таким чином, на основі цих положень можна констатувати, що державна політика розвитку реального сектора економіки, яка забезпечує досягнення стратегічних цілей, припускає взаємозв'язок наступних елементів: концепції, узгодженої з комплексом цілей соціально-економічного розвитку держави; програми, що припускає комплекс заходів по здійсненню промислової політики і механізмів її реалізації; пакету нормативно-правових актів, що забезпечують успішний розвиток національної промисловості.

Сучасна державна політика розвитку реального сектора економіки повинна забезпечувати рішення державних проблем, сприяти розвитку інтелектуально-кадрового і науково-технічного потенціалу національної економіки, орієнтуватися на задоволення споживчого попиту і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Відповідно, яким би ні був інструментарій державного регулювання, він покликаний сприяти рішення основних задач промислової політики на сучасному етапі розвитку державної економічної системи в умовах розвитку інтеграційних відносин.

Задачі сучасної національної промислової політики можна позначити таким чином: визначення переліку технологій і виробництв, що забезпечують захист найважливіших інтересів держави; забезпечення пріоритету науково-технічного розвитку; створення умов для якнайповнішої реалізації національного науково-технічного і освітнього потенціалу; розвиток інфраструктури науково-технічної діяльності і ринку технологій; стимулювання інновацій у вітчизняній промисловості (у тому числі підтримка малого бізнесу); сприяння просуванню вітчизняних технологій на міжнародний ринок; розробка і реалізація національних науково-технічних програм.

ВИСНОВОК

Обґрунтовано, що для досягнення стійкого економічного зростання необхідно забезпечити збалансовану реалізацію конкурентної стратегії розвитку реального сектора економіки. Основні її цілі в цьому контексті полягають у наступному: синергія ринку і держави на основі програми реформування, яка сприятиме одночасному формуванню ринкових і державних інститутів; необхідність інституційних інновацій на основі стимулювання процесів взаємодії суб'єктів господарювання.

Література:

1. Горник В.Г. Державна політика забезпечення конкурентоспроможності національної економіки: умови, важелі та механізми: [монографія] / В.Г. Горник. — Донецьк: Юго-Восток, 2011. — 400 с.
2. Кондрашов О.М. Промислова політика в Україні: теорія, методологія, практика управління: [монографія] / Кондрашов О.М. — Донецьк: ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2008. — 367 с.
3. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський. — К.: Україна, 2005. — 568 с.
4. Трансформаційні процеси та економічне зростання в Україні / за ред. В.М. Гейця. — Х.: Форт, 2003. — 440 с.

References:

1. Hornyk, V.H. (2011), Derzhavna polityka zabezpechennia konkurentospromozhnosti natsional'noi ekonomiky: umovy, vazheli ta mekhanizmy [Public policy to ensure the competitiveness of the national economy: conditions, instruments and mechanisms], Yugo-Vostok, Donetsk, Ukraine.
2. Kondrashov, O.M. (2008), Promyslova polityka v Ukraini: teoriia, metodolohiia, praktyka upravlinnia [Industry policy in Ukraine: theory, methodology, practice management], TOV "Yugo-Vostok, Ltd", Donetsk, Ukraine.
3. Pakhomov, Yu.M. (2005), Natsional'ni ekonomiky v hlobal'nomu konkurentnomu seredovyschi [National economy in the global competitive environment], Ukraina, Kyiv, Ukraine.
4. Hejts, V.M. (2003), Transformatsijni protsesy ta ekonomichne zrostannia v Ukraini [Transformation processes and economic growth in Ukraine], Fort, Kharkiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2014 р.